

Калько А. Д., д.геогр.н., професор, Шкіринець В. М., ст. магістртури природничо-географічного факультету (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОВОДЖЕННЯ З ЛІСОВИМИ НАСАДЖЕННЯМИ КАРПАТ

Господарська діяльність, пов'язана з лісовими насадженнями Карпат, стала причиною майже повного знищення первинної рослинності чарівного куточку України. У результаті кількаразового вирубування деревостану істотно змінилася природна структура лісових угруповань, а антропогенні зміни в структурі біогеоценотичних покривів супроводжуються значними втратами їх екологічних потенціалів та рекреаційної привабливості за низкою досліджених показників - запасами органічної речовини, біотичної продуктивності, накопичення енергії і водотрансформаційної спроможності [1].

Сучасний стан лісів значною мірою обумовлений їх минулою багаторічною експлуатацією. В результаті тривалого та інтенсивного лісокористування майже вдвічі зменшилася лісистість території, а в окремих місцях верхня межа лісу значно знизилася, на великих площах корінні деревостани були замінені похідними. Отож, на сьогодні склалася небажана вікова структура лісових насаджень - 81 відсоток займають молодняки і середньовікові лісостани, 11 відсотків - пристигаючі і тільки 8 відсотків - стиглі та перестійні. Тоді, як оптимальні значення показників розподілу вкритої лісом площі по групах віку повинні, орієнтовно, бути такими: молодняки - 30 відсотків, середньовікові — 30 відсотків, достигаючі - 20 відсотків, стиглі і перестійні - 20 відсотків [2].

Лісистість Карпат становить нині близько 40 %, тоді як за екологічними нормами, вона повинна становити не менше 50 %. Ліси Карпат виснажуються надмірними прохідними рубками догляду у пристигаючих насадженнях і санітарними рубками, а також надмірними неконтрольованими самовільними рубками лісу [3].

Вирубка частини масиву тягне за собою порушення цілісності, яка склалася століттями, і негативно позначається на ділянці, яка примикає до вирубок. Також, негативний вплив вирубок на навколишні насадження може виявлятися дwoяко: на кордоні з вирубкою стає можливим інтенсивний розпад стін лісу; на пеньках і порубкових залишках можуть масово розмножуватися ксилофаги, або за периферією суцільних лісосік стає можливим всихання до 9-11 % дерев. Ослаблення і всихання дерев у стінах лісу по межах вирубок найчастіше викликаються зміною світлового режиму, сонячними опіками стовбурів і обривом коренів від вітрових навантажень у дерев, які не пристосувалися в процесі росту до відкриття простору [4].

Та все ж основною проблемою залишаються незаконні вирубки лігу браконьєрами. Однією з причин незаконної рубки лісу в Карпатах вважають бідність українців у селах поблизу лісових масивів. За даними Держслужби зайнятості рівень безробіття «зашкалює»: у Івано-Франківській області - 23,5 тис. осіб, у Львівській області - 37,1 тис. осіб, у Закарпатській - 14,5 тис. осіб [5]. Багато в чому саме цей фактор змушує людей йти на «приватні», а на ділі багато в чому незаконні вирубки дерева і первинної обробки дерева на лісопилках. Багатьом із них не вистачає грошей на дрова, тому зрубати кілька дерев для обігріву житла — звичайна справа. У західних областях, як розповідають місцеві лісники, населення краде деревину для будівництва будинків і господарських споруд [6].

А коли не законні рубки стають засобом заробітку, то і масштаби порушень значно серйозніші. Під покровом ночі браконьєри вивозять ліс вантажівками. Зазвичай нелегально зрубану деревину продають нелегальним пилорамам за цінами, нижчими ринкових. Скільки всього таких пилорам в Карпатському регіоні - в жодному державному органі повідомити не можуть. Але скласти уявлення про масштаби проблеми можна. Після ініційованої Президентом України перевірки, одна тільки Івано-Франківська прокуратура виявила на території області 788 нелегальних пилорам.

Браконьєрська вирубка дерев - не лише наслідок бідності сільського населення України. Крадіжка і перепродаж лісу - один із найприбутковіших тіньових бізнесів у світі. За непрямыми ознаками можна припустити, що і Україна - учасник цього ринку. Наприклад, у Львівській обласній прокуратурі прямо заявили, що одна з головних причин незаконної вирубки - зловживання самих охоронців лісу [6].

З метою стабілізації стану природного середовища і розробки комплексу заходів, спрямованих на реформування в галузі з врахуванням досвіду країн Європейського Союзу, оптимізацію лісокористування з використанням екологічно безпечних технологій, розширеного відтворення, охорони, захисту та раціонального використання лісових ресурсів державними органами влади прийнято низку важливих рішень як на законодавчому, так і на виконавчому рівнях.

Зокрема, за даними Держгеокадастру у Львівській області нараховується 4,5 тис. га деградованих та малопродуктивних земель, що підлягають залісненню та перебувають у державній власності. І досягненню цієї мети, також, покликане сприяти державне підприємство «Львівський лісовий селекційно-насіenneвий центр», яке функціонує при Львівському обласному управлінні лісового та мисливського господарства [7]. На підприємстві організовано переробку та зберігання лісонасіenneвої сировини хвойних порід із застосуванням сучасного обладнання. Це, зокрема, такі основні технологічні процеси, як: підсушування, обезкрилення, очищення та зберігання насіння [7].

На законодавчому рівні з метою збереження лісових насаджень Карпат та запобіганню винищення пралісів Верховною Радою прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат» [8].

Законом визначаються поняття «природні ліси», «праліси», «квазіпраліси» і встановлюється особливий правовий режим їх збереження та охорони. Зокрема, забороняються усі види рубок, будівництво споруд, прокладка шляхів, випас худоби, проїзд транспортних засобів (крім доріг загального користування та служби лісової охорони). Тепер незаконна рубка дерев в пралісах карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів (5100-8500 грн) або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк [8].

Експерти на початок 2017 року ідентифікували більше 85 тис. га старовікових лісів включно з 54 тис. га пралісів і розробили карту старовікових лісів та пралісів. Вік дерев на території пралісів 400 500 років, їхня висота сягає до 45 метрів. Усі ці території вимагають додаткового захисту, оскільки їх неможливо відтворити. У липні частину українських пралісів внесли до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Однак без нашої свідомої участі у збереженні прадавньої краси Карпат -ї лісів, досягнення будь-яких успіхів силами самих лише чиновників є неможливим.

1. Запоточний М. М. Рекреаційне лісокористування на північно-східному мегасхилі Українських Карпат [текст] : автореф. дис. ... канд. с.-г. наук : 06.03.03 / Запоточний Михайло Михайлович ; держ. взз нац. лісотехн. ун-т україни. - Львів, 2015. - 20 с. 2. Голояд Б. Я. Рекреаційно-туристичний напрям господарювання - застава добробуту краян Прикарпаття. Еколого-економічний нарис І Б. Я. Голояд // Івано-Франківськ, 1997 - 32 с. 3. Генсірук С. А. Ліси України / С. А. Генсірук - Львів.: Укр. держ. лісотехн. університет, 2002. - 496 с. 4. Рожков А. А. Устойчивость лесов / А. А. Рожков, В. Г. Козак - М. : Агропромиздат, 1989. - 239 с. 5. Державна служба зайнятості : новини [Електронний ресурс]. - <https://www.dcz.gov.ua/control/uk/statda>. 6. Гончарова К. «Чорні» схеми та екологічна катастрофа: Де в Україні знищують ліс у величезних масштабах [Електронний ресурс] І К. Гончарова. Режим доступу : [-https://www.lisportal.org.ua/84706/](https://www.lisportal.org.ua/84706/). 7. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області в 2015 році [Електронний ресурс]. -Режим доступу : ioda.gov.ua. 8. Закон України від 23.05.2017 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів» [Електронний ресурс]. -Режим доступу : [// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua).